

ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТРЕТІХ КРАЇН З ЄС

Розкриваються загальні принципи та закономірності процесу інтеграції третіх країн з єдиним внутрішнім ринком ЄС.

Basic principles and rules of economic integration of the third countries with the European Union are considered.

Вступ. Постановка проблеми. Геополітичні та геоекономічні зміни у Європі, поглиблення процесів інтеграції, транснаціоналізації та лібералізації міжнародних відносин в останні десятиліття ставлять перед Україною завдання формування якісно нових, тісних і взаємовигідних відносин з європейськими країнами. У першу чергу це стосується економічних відносин і проблем інтеграції з єдиним ринком Європейського Союзу – об'єднання, до складу якого входить більшість країн Європи і яке здійснює єдину торговельно-економічну політику на

міжнародній арені. Особливої актуальності це питання набуває у зв'язку із закінченням терміну дії Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС і Україною і прагнень нашої держави якомога повнішої інтеграції зі Співтовариством.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Саме тому мета даної статті – виявити загальні принципи та закономірності процесу інтеграції третіх країн з єдиним внутрішнім ринком ЄС в розрізі трьох різних за інтенсивністю і таких, що реально практикуються Співтовариством на сьогоднішній день, її форм: вільна торгівля, митний союз і спільний економічний простір (спільний ринок). Така мета у відомих нам наукових працях українських авторів безпосередньо не ставилась.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частково досвід торгівельно-економічної співпраці ЄС з третіми країнами досліджували такі українські та зарубіжні вчені як І. Бураковський, В. Чужиков, В. П'ятницький, О. Шумило, А. Філіпенко, В. Нанівська, М. Емерсон, Х. Сіберг, М. Якуб'як, В. Пачинські та ін. В основу нашого аналітичного дослідження лягли діюча міжнародна договірно-правова база ЄС і дослідження зазначених авторів.

Виклад основного матеріалу.

Співпраця з ЄС у режимі вільної торгівлі. Економічне співробітництво ЄС з третіми країнами в режимі вільної торгівлі значно менш розвинуте, ніж преференційна торгівля. Остання являє собою торгівельні відносини за односторонньо зниженими митними тарифами на певні категорії товарів і впроваджується з метою створення сприятливих умов для торгівлі з окремими країнами. Хоча вільну торгівлю часто трактують як різновид преференційної [5], ми схилиємось до думки, що ці поняття не підпорядковані одне одному.

Впровадження режиму вільної торгівлі здійснюється шляхом підписання двосторонніх (рідше багатосторонніх) угод, які передбачають формування зони вільної торгівлі. Згідно зі ст. XXIV Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ-СОТ) зона вільної торгівлі – це група з двох або більше митних територій, на яких відмінено мито та інші обмежуючі правила регулювання торгівлі по суті для всієї торгівлі (англ. – *substantially for all the trade*) між складовими територіями відносно товарів, які походять з цих територій. Такі товари можуть бути представлені у вигляді переліку “виключеної” або “включеної” продукції. У першому випадку вільна торгівля розповсюджується на всі товари, окрім вказаних в переліку. У другому – ліквідовуються торгівельні бар'єри тільки для товарів, включених у погоджений перелік. ЄС віддає перевагу підписанню угод другого типу.

Митні території держав, між якими скасовуються митно-тарифні бар'єри у торгівлі товарами, прийнято називати *простими зонами вільної торгівлі*. Однак у сучасній світовій практиці трактування зон вільної торгівлі суттєво виходить за ці рамки. Угоди, якими запроваджуються режими вільної торгівлі, найчастіше торкаються не лише скасування мит у

взаємній торгівлі товарами, а й скасування нетарифних бар'єрів у товарній торгівлі (технічні та фітосанітарні норми і стандарти, правила походження товару, митні процедури тощо). Такі угоди також суттєво лібералізують торгівлю послугами, рух капіталу, працівників, гармонізують правила конкуренції, сфери державних закупівель, промислової власності, охорони довкілля тощо. Території такої поглибленої торгівельно-економічної співпраці прийнято називати *поглибленими (розширеними) зонами вільної торгівлі* або *зонами вільної торгівлі плюс (ЗВТ+)*.

Слід також відмітити, що при формуванні зони вільної торгівлі кожна зі сторін-учасниць угоди зберігає повну автономію у торгівельній політиці щодо третіх країн.

Відзначимо, що найдавнішим досвідом окремих країн-членів Співтовариства (Австрії, Португалії, Данії, Великобританії та Швеції) у формуванні зони вільної торгівлі стала їх участь у *Європейській асоціації вільної торгівлі* (ЄАВТ), заснованій у 1960 р. [15]. Вже тоді ці країни могли відчуті переваги та зручності від лібералізації взаємної торгівлі, встановлення спільних принципів та правил торгівельних відносин. З 70-х років ХХ століття між ЄС (ЄЕС) і країнами ЄАВТ існували угоди про вільну торгівлю, які, починаючи з 1994 р., були замінені Угодою про Європейський економічний простір (ЄЕП).

Угоди про вільну торгівлю, що підписуються Співтовариством, у різній мірі стосуються промислових і сільськогосподарських товарів. У додатках до таких угод промислові товари групуються у підгрупи, стосовно яких встановлюються різні графіки скасування митно-тарифних, кількісних та еквівалентних їм обмежень для торгівлі цими товарами. Сільськогосподарські товари подаються, як правило, в окремих додатках і також можуть поділятися у підгрупи. Наприклад, на оброблені, необроблені товари, риба продукція тощо. Але умови вільної торгівлі поширюються на досить обмежену кількість сільськогосподарських товарів, у порівнянні з промисловими товарами, які охоплюються майже повністю.

Впровадження угод про вільну торгівлю безпосередньо у життя відбувається шляхом покладення контролю за виконанням і дотриманням положень угоди на відповідні виконавчі органи, які, в свою чергу, приймають забезпечувальні нормативно-правові акти, спрямовані митним та іншим відповідним структурам. У Співтоваристві ці функції виконує Генеральний директорат з питань торгівлі Європейської Комісії, а точніше його Директорат, який відповідає за відносини з відповідним регіоном.

Також угоди про вільну торгівлю передбачають створення двосторонніх рад чи комітетів, які наділяються правом приймати спільні рішення щодо забезпечення переходу до режиму вільної торгівлі, які є обов'язковими для виконання обома сторонами. Склад таких рад і порядок прийняття ними рішень визначається угодами. Наприклад, для реалізації зони вільної торгівлі ЄС–Мексика відповідною угодою була створена Спільна рада ЄС–Мексика, яка проводить періодичні зустрічі на рівні профільних міністрів Ради Міністрів ЄС і Мексики та представників

Європейської Комісії і приймає рішення, які носять обов'язковий для виконання відповідними органами обох сторін характер [10].

Європейський Союз практикує підписання як *симетричних*, так *асиметричних угод про вільну торгівлю*. У першому випадку обидві сторони усувають митні, кількісні та інші еквівалентні їх торговельні обмеження одночасно чи за подібними часовими графіками. У другому випадку одна зі сторін робить це суттєво раніше або у меншій мірі.

Більшість угод між Співтовариством і третіми країнами, що передбачають формування вільної торгівлі, можна віднести до асиметричних, оскільки ЄС раніше відкриває доступ на свій ринок, ніж інша сторона. Прикладом можуть слугувати угоди з країнами MAGHREB (Туніс, Марокко та Алжир), MASHREK (Єгипет, Ліван, Йорданія, Сирія та Палестинська автономія), Латинської Америки.

Зокрема на асиметричній основі відбувалось формування зон вільної торгівлі ЄС з Мексикою: зі сторони Співтовариства повне усунення обмежень для імпорту мексиканських промислових товарів відбулось до 2003 р., а зі сторони Мексики – до 2007 р. Цікаво, що формування зони вільної торгівлі ЄС–Мексика відбувалось в значно ширшому контексті зокрема в рамках Угоди про економічне партнерство, політичну координацію і співробітництво [7], яка була підписана 8 грудня 1997 р. набула чинності 1 жовтня 2000 р. Ця угода передбачала, окрім створення зони вільної торгівлі, суттєву лібералізацію торгівлі послугами сільськогосподарською продукцією, співпрацю у сферах правни походження товарів, технічних норм, державних закупівель тощо [10].

Прикладом симетричної угоди про зону вільної торгівлі є Угода про асоціацію з Ізраїлем, підписана восени 1995 р. (чинна з 1 червня 2000 р.).

Відповідно до укладених Співтовариством двосторонніх угод *передбачається створення зон вільної торгівлі між ЄС Південноафриканською республікою (ПАР), Чилі, країнами MAGHREB та MASHREK*. З останніми двома групами країн заплановано створення Євросередземноморської зони вільної торгівлі. Двосторонні угоди про асоціацію, підписані з державами MAGHREB та MASHREK передбачають поступовий перехід до режиму вільної торгівлі промисловими товарами суттєву лібералізацію у торгівлі сільськогосподарською продукцією згідно передбачених цими угодами графіків (до 2010 р.) [12].

У 2002 р. Співтовариство підписало угоду про асоціацію з Чилі [1] яка передбачає створення зони вільної торгівлі протягом перехідного періоду. Угода набула чинності 1 березня 2005 р. З ПАР у 2000 р. було укладено Угоду про торгівлю, співробітництво і розвиток, відповідно до якої протягом 12 років ЄС та ПАР переведуть взаємну торгівлю у вільний режим.

Ведуться також переговори про створення зони вільної торгівлі з країнами-членами Організації співробітництва у Перській затоці (Бахрейн, Кувейт, Катар, Оман, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати) країнами MERCOSUR (Бразилія, Аргентина, Уругвай та Парагвай).

Південною Кореєю, Україною. Можна в найближчому майбутньому очікувати початок переговорів про створення зон вільної торгівлі з Росією та Молдовою.

Таким чином, усі інші діючі та що розглядаються угоди Співтовариства з третіми країнами, які передбачають створення зон вільної торгівлі базуються на аналогічних принципах. По-перше, вони носять виключно двосторонній (а не колективний) характер. По-друге, ці угоди є значно ширшими за змістом, а питання формування зони вільної торгівлі є їх складовою частиною. Крім цього такі угоди охоплюють питання співпраці у інших сферах, зокрема політичній, соціальній, інших економічних, питання торгівлі послугами, переміщення факторів виробництва (капіталу, працівників), охорони інтелектуальної власності тощо. Такі зони вільної торгівлі можна швидше назвати поглибленими, а не простими. По-третє, положення про вільну торгівлю стосуються великої кількості промислових товарів і деяких видів сільськогосподарської продукції. Щодо останніх, то передбачається швидше лібералізація, а не впровадження вільного режиму торгівлі. Проте щодо тих та інших передбачається ряд випадків, як правило виняткового характеру, у яких сторони можуть впроваджувати (відновляти) обмежуючі для торгівлі заходи. І, по-четверте, скасування митних та кількісних обмежень відбувається за попередньо погодженими у відповідних угодах графіками і триває, як правило, тривалий (до 15 років) час.

Митний союз з ЄС. Ще однією практичною формою економічної інтеграції третіх країн з єдиним ринком Європейського Співтовариства є митний союз. Така форма менш поширена, ніж вільна торгівля. Вона носить сусідсько-регіональний характер, тобто практикується лише з країнами-сусідами. На сьогоднішній день ЄС підписав договори, що передбачають формування взаємних торгівельних відносин у форматі митного союзу лише з трьома країнами, а саме з Сан-Марино, Андоррою і Туреччиною.

ГАТТ-СОТ (ст. XXIV) визначає митний союз як заміну декількох митних територій однією митною територією так, щоб мита й інші обмежувальні заходи регулювання торгівлі (за винятком деяких необхідних обмежень) були відмінені принаймні відносно торгівлі товарами, що походять з територій, що формують союз і щоб по відношенню до торгівлі з територіями, що не входять в союз, застосовувалися одні й ті ж мита й інші заходи щодо регулювання торгівлі. Взаємовідносини ЄС з вищезазначеними країнами протікають саме у такому форматі.

Які ж переваги та недоліки має формування митного союзу з ЄС? Для відповіді на це питання проаналізуємо детальніше угоду, на підставі якої формується митний союз Співтовариства з Туреччиною.

Угоду про асоціацію з Туреччиною, яка передбачала послідовне формування з цією країною митного союзу, Співтовариство підписало ще у 1960-х рр. Проте *реалізація митного союзу між ЄС і Туреччиною* тривала аж до середини 1990-х років і лише у 1996 р. він став реальністю [12].

Остаточну крапку у цьому процесі було поставлено Рішенням Ради асоціації ЄС – Туреччина [6] (далі – Рішення), яке встановлювало графік і, відповідно, конкретні строки і умови перебігу фінальної стадії формування митного союзу між двома сторонами.

Дане Рішення містить 6 розділів (66 статей), у яких прописані положення щодо правил вільного руху несільськогосподарських товарів, торгівлі сільськогосподарською продукцією, безпосередніх дій щодо реалізації митного союзу, гармонізації законодавства, інституційного забезпечення та загальні положення щодо функціонування митного союзу.

Митна територія митного союзу включає митну територію ЄС, визначену ст. 3 Митного кодексу Співтовариства [4] та митну територію Туреччини (ст. 3, п. 3 Рішення). Митний союз стосується товарів, що повністю або частково виготовлені у Співтоваристві чи Туреччині, а також виготовлених у третіх країнах товарів, що знаходяться у вільному обігу на території сторін.

Як і у випадках формування зон вільної торгівлі, формування митного союзу передбачає скасування будь-яких митних, кількісних та еквівалентних їм обмежень руху товарів між двома сторонами. Проте воно відбувається виключно на симетричній основі, тобто обидві сторони одночасно і з моменту набуття чинності Рішення скасовують такі обмеження. Туреччині було надано п'ятирічний термін для скасування технічних бар'єрів у взаємній торгівлі сторін (ст. 8 Рішення). Інші механізми скасування перешкод у взаємній торгівлі, включаючи випадки дозволених обмежень, співзвучні з положеннями угод про вільну торгівлю, викладених у попередньому параграфі.

Рішення ставить ряд обов'язкових для виконання вимог до турецької сторони стосовно охорони інтелектуальної власності та конкурентної політики, державних закупівель та непрямого оподаткування (ст. 31–51), як необхідні умови функціонування митного союзу. Туреччина бере на себе зобов'язання адаптувати своє торговельне законодавство до відповідних правових норм Співтовариства. Сюди включаються регламенти Ради ЄС, що стосуються загальних правил експорту та імпорту, квотування та ліцензування експортно-імпортних операцій, застосування антидемпінгових та антисубсидійних заходів тощо (повний перелік актів наводиться у ст. 12 Рішення).

Зрозуміло, що Рішення містить також положення про впровадження Туреччиною Єдиного митного тарифу Співтовариства та адаптації усіх положень Митного кодексу Співтовариства (ст. 13–16, 28–30). Але ці заходи здійснюється лише щодо несільськогосподарської продукції. Стосовно продукції аграрного сектору, перелік якої міститься у Додатку I Договору про заснування Європейського Співтовариства, встановлюються лише правила лібералізації торгівлі, а впровадження вільної торгівлі ставиться за безстрокову мету (ст. 24–27 Рішення).

Переліки товарів, яких стосуються положення про митний союз, наводяться у додатках до Рішення та Угоди про асоціацію. Правила торгівлі сільськогосподарською продукцією прописані у протоколах, що додаються до Рішення.

Рішенням також створюється два комітети: Комітет митної співпраці та Спільний комітет митного союзу ЄС–Туреччина. Призначення першого – розробка форм та методів адміністративної співпраці (ст. 3, п. 6); другого – обмін позиціями та інформацією, вироблення рекомендацій Раді асоціації та висновків щодо належного функціонування митного союзу (ст. 52–53).

Дуже близькі принципи та механізми передбачають *угоди про формування митних союзів ЄС–Сан-Марино та ЄС–Андорра*. Переговори щодо підписання Угоди про співпрацю і митний союз між ЄС та Республікою Сан-Марино [2] розпочались ще у 1991 р., а згоди щодо угоди сторони дійшли лише у 2002 р. 1 травня 2002 р. угода набула чинності [11].

Відносини у форматі митного союзу між ЄС та Андоррою передбачені Угодою між Європейським економічним співтовариством і князівством Андорра, яка була підписана у 1990 р. і набула чинності 1 липня 1991 р.

Як і у випадку з Туреччиною обидві країни утворюють єдину митну територію з Європейським Співтовариством з усіма наслідками: впровадження єдиного митного тарифу Співтовариства та усіх інших правових та адміністративних норм ЄС, єдиної торговельної політики Співтовариства, правових норми ЄС щодо регулювання торгівлі сільськогосподарською продукцією, переліченою у Додатку I Римського договору (за винятком експортної підтримки виробників), ветеринарні стандарти ЄС та стандарти щодо здоров'я рослин та якості тощо.

Але якщо митний союз з Туреччиною не стосувався сільськогосподарської продукції, то митний союз з Сан-Марино охоплює увесь спектр товарної номенклатури Співтовариства. У той же час угода з Андоррою виключає товари розділів 1–24 Міжнародної гармонізованої системи опису і кодування товарів (сільськогосподарські товари) з режиму митного союзу [14] і стосується лише промислової продукції (розділи 25–97 Гармонізованої системи).

Таким чином, митний союз є більш інтенсивною формою інтеграції з єдиним ринком Співтовариства. Окрім формування вільної торгівлі між країнами-учасниками союзу він передбачає впровадження єдиного митного тарифу, прийняття єдиних норм та правил торгівлі, конкуренції, стандартизації продукції, охорони інтелектуальної власності тощо. Причому прийняття єдиних норм відбувається не шляхом пошуку компромісних певних варіантів, а шляхом одностороннього пристосування країн-партнерів до відповідних норм права ЄС.

Спільний економічний простір з ЄС. У 1980-х роках процеси європейської інтеграції суттєво активізувались. Перед Європейським співтовариством постало завдання завершити формування єдиного ринку у стислі строки – до початку 1993 р. Окрім того, Маастрихтський договір про

Європейський Союз, що набрав чинності 1 листопада 1993 р.; суттєво розширив кількість сфер суспільного життя, що підпадають під інтеграцію. Найближчим країнам-партнерам ЄС потрібно було адекватно реагувати на виклики часу і переходити до формування відносин якісно нового рівня зі Співтовариством. Саме тому у 1992 р. було покладено початок формуванню нової форми інтеграції третіх країн з єдиним ринком ЄС – спільному економічному простору.

Ініціатором підписання угоди нового формату стали країни-члени ЄАВТ, а сама угода дістала назву Угода про Європейський економічний простір (ЄЕП) [3]. Вона набула чинності 1 січня 1994 р. Угода про ЄЕП (далі у параграфі – Угода) об'єднує Норвегію, Ісландію та Ліхтенштейн з Європейським Союзом у єдиний ринок. Швейцарія відкинула членство у ЄЕП на підставі негативного результату національного референдуму, проведеного у 1992 р. Разом з іншими перевагами ця угода надає трьом зазначеним країнам свободу доступу на ринки товарів, послуг, праці та капіталу ЄС. У заміні від цих країн вимагається адаптувати законодавство ЄС у більшості економічних секторів [9].

Мета Угоди декларується у ст. 1: „... підтримка тривалих і збалансованих торгівельних та економічних відносин між сторонами Угоди, заснованих на рівних умовах конкуренції, для формування однорідного Європейського економічного простору”.

Уся Угода викладена на 604 сторінках, серед яких 23 – власне текст угоди (129 статей), а решта – протоколи, додатки, декларації та заключний акт. Дев'ять частин Угоди присвячені інституційно-фінансовому забезпеченню співробітництва та його основним напрямам. Серед основних напрямів співпраці виділяються: забезпечення вільного переміщення товарів, осіб, послуг і капіталу, створення єдиних правил конкуренції, що запобігають її викривленню та налагодження тісної співпраці в інших сферах. Співробітництво в інших сферах здійснюється в обсязі, не меншому, ніж потрібно для ефективного функціонування спільного ринку сторін Угоди. До таких сфер відносяться: дослідження і технологічний розвиток; інформаційні послуги; навколишнє середовище; освіта, стажування і молодь; соціальна політика; захист прав споживачів; малий і середній бізнес; туризм; аудіовізуальний сектор; цивільний захист (ст. 78 Угоди).

Угода не стосується сфер спільної сільськогосподарської політики, політики рибальства, зовнішньої політики і політики безпеки, сфер юстиції та внутрішніх справ, єдиного митного союзу. Ці сфери є здебільшого предметом відповідних двосторонніх договорів.

Угодою передбачається скасування будь-яких тарифних та нетарифних обмежень переміщення товарів, виготовлених на території країн-учасниць Угоди. Положення Угоди стосуються лише продукції, переліченої у розділах 25–97 Гармонізованої системи опису і кодування товарів (несільськогосподарська продукція) (за виключенням окремих видів продукції, перерахованих у протоколі 2) та деяких інших видів

продукції, перерахованої у протоколі 3 Угоди (ст. 8). У торгівлі сільськогосподарською продукцією передбачається лише поступова лібералізація.

У цілому договірні принципи та механізми забезпечення свободи переміщення товарів, закладені в Угоді про ЄЄП, дуже близькі до тих, що закладені в угодах про вільну торгівлю та митний союз, про які йшлося у попередніх двох параграфах.

Ст. 28–52 Угоди присвячені впровадженню трьох інших свобод єдиного ринку – свободи руху осіб, послуг і капіталу. Тракткування цих свобод в Угоді здійснюється відповідно до норм права ЄС. Зокрема, між державами-членами ЄС і трьома державами-членами ЄАВТ забезпечується вільний рух працівників. Така свобода руху включає відміну будь-якої дискримінації за національною ознакою відносно працівників держав-членів ЄС і держав-членів ЄАВТ у питаннях найму, винагороди й інших умов праці та зайнятості.

Угода забороняє створення перешкод для реалізації свободи підприємницької діяльності фізичними і юридичними особами держав-членів ЄС і держав-членів ЄАВТ на території будь-якої з цих держав. Свобода підприємницької діяльності включає право започатковувати чи продовжувати діяльність як особа вільної професії, створювати підприємство і керувати ним. Аналогічно забороняються обмеження свобод надання послуг і капіталу.

У численних додатках (22) і протоколах (49) деталізуються правила та процедури, наводяться переліки, на які робляться посилання в основному тексті Угоди. Зокрема правила визначення походження товарів, положення і процедури, що застосовуються до різних видів продукції (рибної, сільськогосподарської, вугільної, металургійної тощо), переліки несумісних з конкуренцією дій, порядки формування і співпраці керівних органів, положень щодо інтелектуальної власності, обміну валют, технічних норм та стандартів, митної співпраці, визначення окремих категорій („підприємство”, „оборот” та ін.) тощо. У додатках знайшли також відображення поправки та доповнення, які приймались Радою ЄЄП після 1992 р., наприклад ті, що пов’язані з відмовою Швейцарії брати участь в Угоді.

Інституційну структуру ЄЄП становлять Рада ЄЄП, Спільний комітет, Консультативний комітет та спільний парламентський комітет (ст. 89–96 Угоди). Рада ЄЄП є найвищим політичним органом, який формують члени Ради ЄС, члени Європейської Комісії та представники кожної залученої до Угоди держави-члена ЄАВТ. Рада ЄЄП здійснює загальну оцінку ефективності формування ЄЄП, може вносити поправки до Угоди, дає орієнтири діяльності Спільному комітету. Останній, у свою чергу, забезпечує ефективну імплементацію Угоди. У зв’язку з цим він здійснює обмін позиціями й інформацією, ухвалює рішення у випадках, передбачених Угодою. Спільний комітет ЄЄП (члени Економічного і

соціального комітету ЄС та члени Консультативного комітету ЄАВТ) затверджує своїми рішеннями процедурні правила.

Угода надає Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну право надання консультацій Комісії, при підготовці нею проектів законодавчих актів Співтовариства (без права голосу) у сферах, на які поширюються положення Угоди. Усі нові законодавчі акти ЄС, що приймаються у таких сферах, стають частиною законодавства трьох зазначених країн через механізм прийняття відповідних рішень Спільним комітетом ЄЕП [9].

Таким чином, Європейське співтовариство реалізує співпрацю у форматі спільного економічного простору тільки з трьома європейськими країнами-сусідами. Безумовно, така співпраця вигідна основній масі населення (споживачам) обох сторін, оскільки вона приводить до збільшення конкуренції на ринку і, як наслідок, до зниження цін і підвищення якості товарів і послуг. Але вона також згубна для певної частини підприємств в першу чергу малих країн, які не можуть витримувати конкурентної боротьби з більш конкурентноздатними підприємствами Співтовариства.

Втім, бажання Співтовариства співпрацювати і з іншими країнами світу на рівні спільного економічного простору (формування спільного ринку) декларувалося неодноразово. Такі декларації документально підкріплюються підписанням загальних планів дій або концепцій, але всі вони носять безстроковий і декларативний характер.

Так, новим досягненням економічних відносин між ЄС і США сьогодні є результат останнього самміту ЄС–США, що відбувся у Вашингтоні 30 квітня 2007 р. На ньому Президент США Джордж Буш і Президент Європейської Комісії Мануел Баррозу підписали План трансатлантичної економічної інтеграції – документ, який передбачає формування спільного трансатлантичного ринку шляхом поступового усунення будь-яких бар'єрів у взаємних потоках товарів, послуг, капіталу і осіб.

Подібні концептуальні положення напрацьовані також у відносинах між ЄС і Росією. Зокрема запропонована на 12 самміті ЄС–Росія Концепція Загальноєвропейського економічного простору (ЗЄЕП) [8] є оригінальною моделлю, що поєднує елементи спільного ринку (горизонтальний підхід до інтеграції) і секторальну співпрацю (вертикальний підхід).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, усі три проаналізовані в даній статті форми інтеграції третіх країн з ринком ЄС – зона вільної торгівлі, митний союз і спільний економічний простір – є проявом трьох різних за інтенсивністю рівнів міжнародної економічної інтеграції, представлених в порядку зростання, однак не в чистому вигляді. Так, якщо митний союз фактично у всіх випадках передбачає відміну будь-яких митних і кількісних обмежень у торгівлі, тобто включає основні ознаки зони вільної торгівлі з додаванням ознаки загальних правил врегулювання зовнішньої торгівлі, то спільний економічний простір (на прикладі Європейського економічного простору) не передбачає

обов'язкової уніфікації правил регулювання зовнішньої торгівлі, а розширює вільну торгівлю товарами на ринки факторів виробництва (капітал і праця). Тобто остання форма інтеграції передбачає формування спільного ринку, але без упровадження однієї з ключових ознак передуючої їй форми – митного союзу.

Крім того, як митний союз, так і спільний економічний простір є особливими формами інтеграції з єдиним внутрішнім ринком Співтовариства. Такі форми ЄС практикує тільки з країнами, які знаходяться в безпосередній економічній, історико-культурній, соціальній і територіальній близькості, підтримують зі Співтовариством довготривалу, тісну і активну співпрацю, але із тих або інших причин не можуть в найближчому майбутньому претендувати на повне членство в ЄС. Для країн-сусідів ЄС угоди про митний союз і спільний економічний простір є на сьогоднішній день альтернативними до членства формами інтеграції зі Співтовариством.

Список використаних джерел:

1. Agreement Establishing an Association between the European Communities and Their Member-States, of the One Part, and the Republic of Chile, of the Other Part // http://europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod.
2. Agreement on Cooperation and Customs Union between the European Economic Community and the Republic of San Marino [OJ 2002 L 84, p. 43] // http://europa.eu/eurlex/pri/en/oj/dat/2002/l_084/l_08420020328en00430052.pdf.
3. Agreement on the European Economic Area // <http://ec.europa.eu/world/agreements/default.home.do>.
4. Council Regulation (EEC) 2913/92 establishing the Community Customs Code [OJ 1992 L 302/1] // <http://eur-lex.europa.eu>.
5. Dearden S. The European Union and the Developing World / European economic integration. Ed. by F. McDonald, S. Dearden. L, 2003. P. 353–380.
6. Decision No 1/95 of the EC–Turkey Association Council of 22 December 1995 on implementing the final phase of the Customs Union // [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21996D0213\(01\):EN:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21996D0213(01):EN:HTML).
7. Economic Partnership, Political Coordination and Cooperation Agreement between the European Community and its Member States, of the one part, and the United Mexican States, of the other part // OJ L276 of 28 October 2000.
8. Joint Statement of the 12-th EU–Russia Summit (Rome, 5–6.11.2003) // http://europa.eu.int/comm/external_relations/russia/summit11_03/jps061103.htm
9. Mathijsen P.S.R.F. A Guide to European Union Law. Eighth edition. – London: Sweet&Maxwell, 2004. – 489 p.
10. The EU's relations with Mexico // http://ec.europa.eu/external_relations/mexico/intro/index.htm.
11. The EU's relations with San Marino // http://ec.europa.eu/external_relations/sanmarino/intro/index.htm.
12. The Euro-Mediterranean Partnership // http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/free_trade_area.htm.
13. The Euro-Mediterranean Partnership // http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/med_ass_agreemnts.htm.
14. The EU's relations with Andorra // http://ec.europa.eu/external_relations/andorra/intro/index.htm.
15. This is EFTA / Editor Pal A. Hvistendahl. – Brussels, 2006. – 40 p.